

Finskt och svenskt

Den förtryckta finska nationen i det svenska riket

”Mutta hetkonen, Ruotsihan valloitti Suomen – valloittajan kiel-tähän tässä pakolla puhutaan! Ruotsi riisti Suomen luonnonva-roja, keräsi täältä verot ja pakotti suomalaiset sotimaan sotiaan.”

Så här uttrycker en debattör på ett dis-kussionsforum på Internet sin syn på Finlands ställning i det svenska riket. Den långlivade myten om att Finland fram till år 1809 var ”ockuperat” av en svensk stat som ”förtryckte” den finska nationen lever ännu idag på sina håll kvar i allmän-hetens historiska medvetande. Under den tid då Finland var en del av det svenska riket hade sådana tankegångar sannolikt känts ytterst främmande. Att överlag tala

man nu hade blivit en del av, hade i sin tur genom historien varit en av Sveriges arvfiender. Det var alltså uppenbart att Finland behövde en egen historia, men vilken? Eftersom man inte kunde hänvisa till någon självständig politisk historia tydde man sig till den fornfinska mytologin.

Den på mytologin grundade historiesy-nen uppfyllde inte kriterierna för modern vetenskaplig historieforskning, men det-ta är i sammanhanget irrelevant. Vill man skapa en nationell sammanhållning är det centrala inte hur historien egentligen tedde sig, utan att nationens medlemmar *upplever* att de har ett gemensamt förflut-et. För nationer som saknar en självstän-dig politisk historia är det typiskt att man

mens framväxt, började man lyfta fram ”förtrycket av den finska nationen” un-der svenska tiden. Hade inte det svenska språket ”påtvingsats” den finska nationen genom att det gjordes till administratio-nens, bildningens och kulturens språk? Hade den svenska regeringen i själva verket inte försökt försvenska den finska nationen, på motsvarande sätt som den ryska centralmakten under ofärdsåren kring decennieskiftet 1900 hotade med förryskning? Genom att på detta sätt pro-jicera samtida politiska konflikter och ideologier på den svenska tiden kunde den fennomanska historieskrivningen framställa den svenska regeringen som en ”ockupationsmakt” som ”förtryckte”

”Något rike som skulle ha varit en sammanslagning av ”ett Sverige” och ”ett Finland” har aldrig existerat.”

om ett ”Finland” i nutida bemärkelse är ur ett historiskt perspektiv problema-tiskt. Innebörden i begreppet ”Finland” har förskjutits under historiens lopp. Under medeltiden syftade Finland på de sydvästra delarna av dagens Finland. Så småningom utvidgades begreppet till att omfatta områden längre österut och norrut, medan de områden som till en början hade uppfattats som Finland bör-jade kallas för ”egentliga Finland”.

När vi talar om Finlands status under svenska tiden begår vi ett tankefel om vi tänker i termer av ett ”Sverige-Finland”. Något rike som skulle ha varit en sam-manslagning av ”ett Sverige” och ”ett Fin-land” har aldrig existerat. I stället borde vi tänka oss ett rike som utgörs av ett centrum och en periferi. I detta rike låg sydvästra Finland genom den geografiska närheten till centralorten Stockholm i rikets centrum. De övriga delarna däremot var perifera, på samma sätt som t.ex. Norrland och Skåne. I den mån den peri-fera positionen var en nackdel för en re-gion, berodde detta alltså inte på att man var perifer just i Finland.

Mytologi blev historia

Den geopolitiska omvälvningen 1809 ändrade helt och hållet förutsättningarna för synen på Finlands historia. Redan i början av 1810-talet var man medveten om att det nya storfurstendömet Finland behövde en historia för att på riktigt kunna göra anspråk på att utgöra en särskild från Sverige åtskild nation. Det fanns bara ett problem – Finlands historia fram till år 1809 var mer eller mindre densamma som Sveriges historia. Ryssland, det rike

i hög grad tyr sig till mytologin då man skapar sin historia. Den finska nationen begåvades med en storartad mytologisk forntid senast år 1835, då den första de-len av *Kalevala* utkom. Med *Kalevala* fick finnarna ett nationalepos som också i Eu-ropa jämfördes med de antika Greklands epos *Iliaden* och *Odysseen*.

”Svenskt” blev negativt

Ett annat typiskt drag då nationen skapar ett mytologiserat förflutet är att blickarna riktas mot en idealiserad ”gyllene forntid”. För Finlands del projicerade man den ”gyllene forntiden” till tiden före inkorporeringen i det svenska riket. Denna epok beskrevs som en lycklig tid då ”Suomis son” levde ”fri och självständig under Nordens himmel”. Sådana beskrivningar i sin tur medförde logiskt att den svenska tiden i Finlands historia så småningom började beskrivas med negativa förtecken.

I ett 1800-talssamhälle där den natio-nalistiska ideologin började få ett allt starkare fotfäste låg det nära till hands att projicera samtidens ideal på forntiden. Finlands förändrade politiska ställning i kombination med romantikens ideal om den språkligt enhetliga nationen resulterade i en strävan att stärka det finska språkets ställning. Finskans ställning jämfördes med svenskans mot mitten av 1800-talet. Mot slutet av århundradet hade styrkeförhållandena förskjutits i den grad att det svenska språket nu fick uppfatta sig som det hotade.

Myten om det svenska förtrycket

Då samtidigt den fennomanska ideologin blev allt starkare i takt med nationalis-

det finska folket. Ännu idag kallar man ti-den före 1809 på finska ofta ”Ruotsin val-lan aika” – det ”svenska väldets” tid.

Den historiskt medvetne individen be-dömer naturligtvis varje historisk epok utifrån dess egna utgångspunkter. Dess-värre är det oerhört svårt att påverka myter av typen ”den förtryckta finska nationen under svenska tiden” då de har fått fotfäste i det allmänna medvetandet. I Finland används myten om den förtryckta finska nationen i synnerhet i den upphettade diskussionen om den s.k. ”tvångssvenskan”. Ett ofta förekomman-de argument mot svenskan på olika dis-kussionsforum är att språket är en ”rest av förtryckstiden” (*jäänne sorto-ajalta*). Denna typ av argument blir knappast fär-re så länge de obligatoriska historiekur-serna i Finlands historia inleds år 1809, med ”den finska statens födelse”. Men det är en annan myt.

Johanna Wassholm

Skribenten är historieforskare och disputerade i januari 2008 med avhandlingen ”Svenskt, finskt och ryskt. Språkets, nationens och historiens dimensioner hos E.G. Ehrström 1808-1835”.
johanna.wassholm@abo.fi

